

SCURT ISTORIC AL CORPULUI POMPIERILOR VOLUNTARI DIN ORĂȘTIE

Camelia Stanciu

Lucrarea de față se constituie într-un scurt istoric al existenței și activității Corpului de Pompieri Voluntari ai orașului Orăștie. Ea se bazează în special pe fondul arhivistic al corpului de pompieri, dar și pe unele articole din presa vremii. Am încercat să reconstruiesc cât s-a putut, datorită sărăciei în ceea ce privește sursele, un fragment de istorie locală și să scot la lumină lucruri și oameni care au fost uitați, dar care, prin activitatea și devotamentul lor, merită amintiți.

Focul, unul din elementele fundamentale ale vieții noastre pe pământ, a constituit totodată un dușman permanent al omului, care în câteva minute putea distruge agoniseala de o viață, provocând de multe ori nu numai pagube materiale, dar și umane. Plasa Orăștiei s-a confruntat de nenumărate ori cu flăcările pustiitoare (cum a fost cel din 1828), de aceea s-a încercat luarea unor măsuri pentru a putea preveni și chiar stopa aceste incendii; existând încă din anii 1500 un serviciu de asigurare contra incendiilor. Acest serviciu era însă unul destul de primitiv, fiind format din locuitorii a trei străzi și purta numele de Vecinătate. În cazul în care numărul oamenilor nu era de ajuns la stingerea unui incendiu, primarul putea ordona cetățenilor să participe. În ceea ce privește mijloacele tehnice acestea constau în: „securi, lopeți, furcoale și cu căldări/vedre/făcute din piele de bivol”¹.

După 36 de ani de la înființarea unei unități de pompieri voluntari în străinătate a luat naștere și la Orăștie, în 1856, într-o formulă incipientă, o astfel de organizație. Cel care a creat-o a fost șeful Judecătorei de Ocol din Orăștie, judecătorul Lany. Alături de el și-au adus contribuția numeroși profesori, funcționari și meseriași (amintim pe câțiva dintre ei: Maior, Ciurdărescu, Balomiri, Antoni, Zobel, Baczoni, Tat, Kiss, Szollosy, Gherman)². În cadrul acestei unități sau corp de pompieri au lucrat părinții apoi și copiii lor, iar din punct de vedere etnic nu au existat discriminări (maghiari, germani, români). Această organizație a stat la baza reorganizării mai târziu, în 1873, a Corpului Pompierilor Voluntari. Într-un articol publicat în Revista Orăștiei din 4/16 iulie 1898 membrii activi ai acestei Reuniuni de Pompieri invitau cetățenii să participe la serbările prilejuite cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la înființare „sâmbătă seara în 30 iulie când se va da o cină comună în parc, înaintea casei pușcașilor. Duminică la orele 10 încep apoi adevăratele serbări ale zilei prin ieșirea în Piața mare, unde se vor decora pompierii care împlinesc și ei 25 de ani de serviciu [...] și seara retragerea festivă în grădina

¹ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Hunedoara, (în continuare D.J.A.N.H.), *Fond: Corpul Pompierilor Voluntari Orăștie*, Dosar 4/1928-1947, f. 2.

² *Ibidem*, f. 3.

de la hotelul Szechenyi". După primul război mondial Corpul Pompierilor Voluntari din Orăștie a cunoscut o perioadă de regres din cauza lipsei de organizare și a stării de demoralizare generală. Această stare a lucrurilor a fost întreruptă în momentul unui incendiu puternic iscat în curtea arhitectului Andrei Farago. Acest incendiu a scos în evidență ineficiența pompierilor în momentul în care a fost stins de proprietarul păgubit ajutat de vecini. Acest lucru a fost adus apoi la cunoștința primăriei orașului, fapt ce a declanșat reacția autorităților. Răspunsul acestora nu a întârziat, primarul Alexandru Herlea l-a însărcinat pe Andrei Farago, alături de Ilie Ciurdărescu, Vasile Budoiu și Eduard Speil, să reorganizeze unitatea pompierilor voluntari³. Despre Andrei Farago știm că s-a stabilit la vârsta de 22 de ani la Orăștie, în urma căsătoriei cu fiica lui Josef Graffius, care i-a lăsat în grijă farmacia „La Leul de Aur”, el fiind și inițiatorul înființării cunoscutei, în epocă, cooperative „Digitalis” (care mai târziu a primit numele de „Plafar”). Activitatea Corpului de Pompieri Voluntari a însumat stingerea a sute de incendii (8 decembrie 1925-Jeledinți, când au fost mistuite de foc 16 case⁴, 12 februarie 1931 Batiz - cercul Crișeni-Streiu, 14 iulie 1931 Turmaș) sute de intervenții la inundații, din plasă, dar și din împrejurimi. Activitatea de pompier voluntar însemna a pierde din timpul și odihna fiecăruia, sănătatea, chiar și viața pentru ceilalți, făcând totul fără nici o remunerație.⁵ Scopul instituției era de a preveni și de a interveni în incendii, de a salva viețile oamenilor și bunurile materiale. Corpul Pompierilor Voluntari intervenea în cazul unor incendii de mari proporții și în alte localități cum a fost cel din iunie 1929 la Vinerea-Cugir; iar în momentul în care avea nevoie de ajutor ceilalți pompieri veniți intrau sub ascultarea comandantului din Orăștie⁶.

Presa locală menționase de-a lungul anilor incidentele caracteristice activității de pompier, atât cele desfășurate în localitatea Orăștie, cât și cele din împrejurimi. Totodată au fost consemnate și evenimentele desfășurate sau organizate de ei sau de autorități. Dintre aceste articole putem spicui spre exemplificare din Revista Orăștiei, Libertatea sau Gazeta de Hunedoara. În Revista Orăștiei găsim un articol care reda un puternic incendiu izbucnit în „noaptea de 21 spre 22 mai la miezul nopții care a trezit în spaimă pe locuitorii orașului nostru. Ardea casa d-lui Kotz, în strada Mănăstirei. Cum peste zi fusese foarte cald, casa veche acoperită cu șindrilă, a ars atât de repede, că la sosirea pompierilor, peste vreo ½ oră, nu a mai putu fi nimic scăpat”⁷. Se întâmpla astfel ca nu întotdeauna munca pompierilor să aibă un final fericit. Dar există și cealaltă variantă în care ei reușesc să stingă foarte repede focul iscat, de această dată la „o adresă din strada Căstăului, la casa lui Adam Adămuț, unde s-au aprins 38 de clăi de fân”⁸. Cauzele incendiilor erau numeroase, dar în general se întâmplau din neatenție, cum este cel

³ *Ibidem*.

⁴ *Gazeta de Hunedoara*, Deva, nr.50, anul IV, 16 decembrie 1925, p.1.

⁵ *D.J.A.N.H., Fond: Corpul Pompierilor Voluntari Orăștie*, Dosar 4/1928-1947, f. 4.

⁶ *Ibidem*, Dosar 6/1931, f. 1.

⁷ *Revista Orăștiei*, nr.20, anul IV, 16/28 mai 1898, p. 79.

⁸ *Ibidem*, nr.31, anul I, 29 iulie/10 august 1895, p.3.

iscat la „casa d-lui Pamfilie Enyedi, maistru croitor, pe dealul Bemilor, marți, pe la orele 11 din ziua de 18 iulie 1898”⁹; sau avem de-a face cu un act criminal cum este cel din „7 decembrie 1898 când a ars șura și șopronul văduvii Löw”¹⁰.

Regulamentul de funcționare a grupării de pompieri voluntari a fost revizuit și republicat la 23 ianuarie 1935 și prevedea vârsta minimă de acceptare ca membru de 24 de ani. Statutele și Regulamentul de funcționare anterioare fuseseră publicate în Monitorul Oficial din 9 august 1933. Înscirarea în rândul pompierilor voluntari se făcea de regulă la începutul anului. Cererile erau depuse la sfârșitul anului precedent. Avem ca exemplu o cerere de acceptare în cadrul pompierilor voluntari datând din 5 decembrie 1945 și semnată de Stănuțiu Nicolae, „cu speranța că va fi rezolvată favorabil”¹¹. Pentru a fi acceptați ca pompieri activi, voluntarii trebuiau să nu depășească etatea de 60 de ani¹². Regulamentul de funcționare și reorganizare pe principii moderne a fost dezbătut în cadrul mai multor ședințe constituite în acest scop și formate din președinte-Andrei Farago, membrii - Stern Ferdinand, Schulz Petru, Hahn Josif și Budoi Vasile.

În ceea ce privește organizarea Corpului de Pompieri Voluntari acesta era compus din trei secții: frunțașii, sanitarii și pompele. Repartizarea în una din aceste secții o făcea comandantul, dar numai după ce se consulta cu persoana doritoare. După ce era acceptat noul membru se înregistra singur în registrul de primire, apoi i se înmâna un bilet de primire sau de membru. Urma depunerea jurământului în fața comandantului și a întregului corp de pompieri. În cazul casierului, secretarului, medicului, armurierului și a celorlalte organe auxiliare depunerea jurământului se făcea în fața primarului. În temeiul statutului, cei care prestau acest serviciu nu-l puteau părăsi decât la sfârșitul anului, când trebuiau să completeze o cerere de renunțare. Singurele motive de plecare din interiorul serviciului fără a aștepta să se termine anul era acela de mutare a domiciliului din Orăștie sau caz de invaliditate¹³. Cele trei secțiuni erau structurate astfel: comandantul tehnic, subcomandanți (în număr de trei), adjutanți (trei), inspector de alarmă, medic, subofițeri, mecanic, frunțași, pompieri, trompeți. Alegerea comandantului se făcea prin aclamație, iar dacă trei din membrii corpului doreau vot secret, acesta devenea secret. Comandantul era obligat să preia conducerea efectivă la incendii, inundații, exerciții sau alte activități efectuate de subalternii săi.

Pe lângă cele trei secțiuni ce alcătuiau corpul de pompieri (activii) mai existau și membrii ajutători, care erau datori cu o taxă anuală individuală de 100 de lei. Corpul Pompierilor Voluntari era susținut financiar de la bugetul primăriei, dar acesta nu era întotdeauna suficient. De aceea s-a făcut în nenumărate rânduri apel la societățile bancare în vederea unor împrumuturi. În 1926 bugetul alocat de

⁹ *Ibidem*, nr.29, anul IV, 18/30 iulie 1898, p. 115.

¹⁰ *Ibidem*, nr.49, anul VII, 5/17 decembrie 1989, p. 191.

¹¹ D.J.A.N.H., *Fond: Corpul Pompierilor Voluntari Orăștie*, Dosar 7/1939, f. 47.

¹² *Ibidem*, Dosar1/1909-1924, f. 17.

¹³ *Ibidem*, Dosar6/1931, f. 2.

Consiliul Local a fost de 50.000 lei, suma nefiind de ajuns. În această situație Corpul Pompierilor Voluntari s-a văzut nevoit să apeleze la împrumuturi bancare (cerere de împrumut la societatea „Belgo-România”, sucursala Arad; „Dacia”; alta la „Transilvania”- Sibiu). Au primit un împrumut în valoare de 2000 de lei de la „Transilvania”- Sibiu în data de 7 mai 1926. Pe lângă aceste împrumuturi mai existau și donațiile făcute de persoane particulare (Ioan Coma-curelar-650 lei, Eduard Scheir - 200 de lei, familia Staff, familia Friedrich Schnellen), de bănci cum ar fi cea venită în luna aprilie 1926 din partea băncii „Ardeleana”, la care se adăuga colecta anuală a corpului (4.400 lei în 1926)¹⁴. În anul 1909 suma provenită din donații particulare s-a ridicat la 1225,24 de lei¹⁵. Există o taxă comunală denumită „taxa pompierilor” și care o plătea fiecare cetățean al orașului Orăștie. În anul 1934 ea reprezenta 240.000 lei și din care o parte revenea Corpului, iar cealaltă se îndrepta către bugetul local.

În luna mai a aceluiași an conducerea pompierilor voluntari din Orăștie va înainta o serie de adrese către Primăria orașului pentru a scuti de plata acestei taxe pe „acei pompieri care printr-o nenorocire în serviciu au devenit pentru totdeauna invalizi [...] și acei pompieri care în urma vârstei de 50 de ani îndepliniți părăsesc corpul și au cel puțin 10 ani de serviciu continuu”¹⁶. În ianuarie 1935 subofițerul Tat Moise era decorat și numit membru de onoare al grupului de pompieri Orăștie, iar cu acest prilej el va înainta o adresă prin care va cere scutirea de impozit¹⁷.

Membrii grupului de pompieri voluntari nu erau militari de profesie. Ei aveau cu totul alte îndeletniciri: președintele era Valeriu Pop, director de bancă; comandantul Andrei Fargo, farmacist, Ilie Ciurdărescu, arhitect, Eduard Spiel, secretar, Ioan Lupaș, crâșmar, György Fülöp, impegat, Peter Schulz, mecanic, Rudolf Schmidt, zugrav. Conducerea a înaintat la 1 august 1929 un memoriu către Tribunal prin care cereau personalitate juridică pentru „asociațiune”. În cele patru puncte ale actului, comandantul Andrei Fargo, expunea importanța pe care a jucau pompierii voluntari și necesitatea de a fi recunoscuți ca atare.

Prezența membrilor la convocările pe care le făceau era notată într-o condică a cărei rubrici ne dezvăluie numele, intrarea, anul nașterii, profesiunea, strada, numărul, rangul (motivul și ziua), echipamentul și observații referitoare la fiecare în parte. În fiecare lună pompierii voluntari erau obligați să predea un tabel cu toți membrii activi Primăriei Orăștie, care la rândul ei îl trimitea Institutului de Statistică din București. În jurul lui 1930 erau înregistrați în condică 140 de pompieri. O convocare cu membrii viza problemele mai mici, din interiorul corpului, cum ar fi cea din 9 decembrie 1926, orele 9 seara de la hotelul Coroana¹⁸, cele mai importante probleme dezbătându-se în cadrul Adunărilor Generale. Aceste

¹⁴ *Ibidem*, Dosar 2/1925-1927, f. 210-231.

¹⁵ *Ibidem*, f. 308.

¹⁶ *Ibidem*, Dosar 4/1928-1947, f. 25.

¹⁷ *Ibidem*, Dosar 3/1928-1935, f. 28.

¹⁸ *Ibidem*, Dosar 2/1925-1927, f. 247.

Adunări Generale erau în prealabil anunțate autorităților (Consiliului Local, Poliției de Stat), în prezența cărora se și desfășurau (27 decembrie 1926 Adunarea Generală de sfârșit de an desfășurată în Sala Mare a Primăriei Orăștie). Acestea erau convocate cel târziu în luna aprilie (bilanțul anului trecut, fixarea bugetului pe anul curent, schimbarea statutelor și a regulamentelor, alegerea conducerii...).

În ceea ce privește echipamentul personal al fiecăruia era acordat din dotarea instituției și consta în: coif, chipiu, bluză, pantaloni, centură cu carabină, toporaș, funie, burete, lampion, fluerice, piele pentru coif, cizme. Apoi exista echipamentul întregului corp de pompieri voluntari pe care-l voi prezenta pe scurt:

- pompă de mână trasă de cai pe 4 roate (150-200 litri)
- pompă de mână pe 2 roate trasă de mână
- pompă de mână pe 4 roate (100 litri)
- pompă de mână pe 2 roate (150 litri)
- scară mecanică „system Magicus” în două părți trasă de un cal (6 metri)
- scule ajutătoare: scări pentru ferestre, scări de zid, scări de acoperiș
- facle cu petrol
- găleți
- căngi cu coadă (8)
- furci de fier
- lopeți,
- târnăcoape,
- măști pentru fum
- bifurce de bronz cu 2 ieșiri cu ventil
- bifurce de bronz cu 2 ieșiri fără ventil
- două butoaie a 700 l pe 4 roate tras de cai
- corfă pentru adunat furtunuri
- car de unelte
- cazmale de fier
- corzi de salvare
- felinare de siguranță
- costume neinflamabile
- un far pentru a lumina terenul de lucru¹⁹.

Exista o strictă disciplină în rândul pompierilor voluntari în limitele căreia își desfășurau activitatea, iar în caz contrar erau sancționați, chiar excluși. Cazurile de excludere se produceau în momentul în care se lipsea de la un incendiu fără să se anunțe în prealabil, Atitudinea de lașitate, de neglijență, de ebrietate repetată aducea după sine aceeași consecință. În ceea ce privește instrucția, aceasta se făcea în fiecare duminică la ora 5 dimineața, în prezența comandantului²⁰. În 21 iunie 1931 Corpul Pompierilor Voluntari Orăștie a organizat un curs de instrucție pentru pompierii comunali din plasele Orăștie, Geoagiu și alte 25 de comune pentru a lua

¹⁹ *Ibidem*, f. 249-252.

²⁰ *Ibidem*, f. 219.

parte cu câte 10-15 persoane din echipele de incendiu, formate de către posturile de jandarmi pentru acest curs. După terminarea cursului comandantul Andrei Farago trimitea o circulară Ministerului de Interne prin care comunica următoarele „comuna Turdaș, în care anual se află incendii a refuzat instruirea echipei, [...] comuna Pricaz a declarat că nu poate să participe [...] comunele în care populația declară că n-are nevoie de instrucție în serviciul de pompieri [...] trebuie să facă instrucție 30 de zile la pompierii militari din București, Iași...”²¹. Până în 1934 instrucția se făcea în limba maternă, apoi începând cu acest an limba de comandă în instrucție devine cea oficială, a statului, limba minoritară devenind auxiliară²².

În 17-19 octombrie 1930, cu ajutorul unor subvenții de la stat, Corpul Pompierilor Voluntari din Orăștie a trimis la Congresul Internațional pentru apărarea contra incendiilor de la Viena pe Eduard Spiel, comandantul tehnic. Legătura Corpului de Pompieri Voluntari cu Primăria Orăștie era întreținut de același Eduard Spiel împreună cu un referent al primăriei. Comandantul tehnic al pompierilor voluntari participa la consiliile orășenești, iar în cadrul unui astfel de consiliu, la 1 iulie 1928, el va obține subordonarea serviciului hornarilor pompierilor voluntari, pe fondul celor „27 de focuri de hoarne întâmplare în oraș în 1927 dintre care unul a produs incendiul din dosul băncii Ardeleana”²³.

Este de reținut un raport care consemnează că la 9 septembrie 1934 pompierii voluntari (în număr de 30) au asigurat serviciul de cordon și menținere a ordinii la sărbătoarea desfășurată la Sarmisegetuza. De asemenea în timpul primului război mondial 24 de pompieri voluntari (11 gradați și 13 pompieri) au făcut serviciu permanent (comandant - Ilie Ciurdărescu, subcomandant - Vasile Budaiu, șef mecanic - Petru Schulz, șef de echipă - Ioan Oprean)²⁴.

Trebuie precizat faptul că fiecare din membrii Corpului de Pompieri Voluntari avea o asigurare de viață, care în 1934 era consemnată la Societatea de Asigurări Asupra Vieții din Viena „Phönix” (filiala Deva)²⁵.

Conform măsurilor adoptate de Adunarea Generală din 1930, Corpul Pompierilor Voluntari trebuia să autorizeze și totodată să perceapă taxă de supraveghere obligatorie la:

- petreceri organizate de localnici-60 de lei
- petreceri, spectacole organizate de nelocalnici-80 de lei
- cinema-40 de lei

Această permisiune de a organiza petreceri sau anumite evenimente a fost delegată de la instituția prefectului către primărie și poliție încă din 1929.

Putem să amintim câteva din evenimentele de acest gen desfășurate sub supravegherea pompierilor voluntari:

²¹ *Ibidem*, Dosar 6/1931, f. 179.

²² *Ibidem*, Dosar 4/1928-1947, f. 6.

²³ *Ibidem*, f. 339.

²⁴ *Ibidem*, Dosar 7/1939, f. 39-41.

²⁵ *Ibidem*, Dosar 1/1909-1924, f. 85.

- matineul religios organizat de Societatea Femeilor Române din Orăștie din data de 23 martie 1929, de Flori²⁶;
- petrecerea tinerimii evreiești din Orăștie desfășurată la 10 ianuarie 1931 în sala Hotelului Transilvania;
- petrecerea organizată de Fanfara țăranilor români, la 6 februarie 1931 în Hotelul Central
- serată dansantă organizată de corul mixt al bisericii romano-catolice, la 14 februarie 1931, în Hotelul Transilvania
- serată muzicală organizată de Vecinătatea femeilor luterane, 7 februarie 1931, la Hotel Transilvania²⁷. Pe lângă aceste evenimente, Regulamentul Corpului Pompierilor Voluntari preciza îndatoririle acestora vizând controlul regulat al clădirilor, primăriei, bisericilor, hotelurilor, teatrului, magazinelor.

Ziua de 13 septembrie, „Ziua Pompierilor”, era sărbătorită cu mare fast în fiecare an de membrii Corpului din Orăștie. În 30 august 1931 aceștia au organizat „Ziua Antigazelor”, sărbătorită prin demonstrații contragazelor, expoziții, conferințe, prelegeri. Au fost invitați specialiști, medici, reprezentanți ai industriei chimice, tehnice, miniere din țară. Amintim pe căpitanul Filimon Ioan, inspector de gaze - București, comandantul de pluton Friedrich Binder - București, inginerul Stelian Marcu - Uzinele metalurgice din Coșa Mică și Cugir²⁸.

Un moment important de amintit este construcția turnului pompierilor voluntari începută în 1927 și a cărei finalitate trebuia să se desfășoare până la 15 octombrie 1928. Proprietarul era Corpul Pompierilor Voluntari, iar arhitectul care se ocupa de construcția turnului a fost Carol Hazatschek. Acesta primea suma de 56.172 lei în momentul în care lucrarea era terminată. În cazul în care termenul era depășit, pentru fiecare zi de întârziere arhitectul responsabil plătea pagube de 1% din suma finală a lucrării. Turnul a fost ridicat cu banii strânși din taxele de pompieri de pe anii 1927 (101.066 lei) și 1928 (40.000 lei)²⁹.

Istoria Corpului de Pompieri Voluntari din Orăștie se întinde pe o durată de aproximativ 91 de ani. La 11 februarie 1944, prin ordinul Ministerului de Interne, a fost repartizat aici un detașament de pompieri militari, alături de care pompierii voluntari au mai activat până în 1947. Cu acest prilej, membrilor grupului de voluntari le-a fost organizată o mare sărbătoare în care au fost omagiați și decorați de către personalitățile județului Hunedoara (primarul Orăștiei - E. Balomiri, subprefectul - dr. Cherebețiu, prefectul), alături de care au participat „cetățenii orașului pentru a-și arăta dragostea pentru acești eroi ai muncii și pentru munca depusă zeci de ani, chiar de multe ori cu sacrificiul vieții lor”³⁰.

²⁶ *Libertatea*, Orăștie, nr.14, anul XXVIII, 21 martie 1929, p. 3.

²⁷ D.J.A.N.H., *Fond: Corpul Pompierilor Voluntari Orăștie*, Dosar 6/1931, f. 87-106.

²⁸ *Ibidem*, f. 253.

²⁹ *Ibidem*, Dosar 4/1928-1947, f. 302-309.

³⁰ *Ibidem*, f. 1.

KURZE HISTORISCHE HINSICHT DER FREIWILLIGEN FEUERWEHR AUS BROSS

Zusammenfassung

Dieses Werk betrifft einen kurzen historischen Hinsicht der Existenz und der Tätigkeit Freiwilliger Feuerwehr (*Pompier-Corps*) aus Bross und ist auf deren Archivfonds basiert. Im Jahre 1856 wurde durch das Privatbetrie der Richter Lany die freiwillige Feuerwehr aus Broos gegründet. Auf Basis gutbestimmter Statut und Regelung, gehörten zu den Mitgliedern verschiedene Ethnien, im Alter von höchstens 60 Jahre. Die freiwillige Feuerwehrschaft war in 3 Stationen geteilt: die *Spitzen*, die Sanitären, die Spritzen und war aus dem örtlichen Budget und von einigen Zollgebühren und Spenden finanziell unterstützt. Das freiwillige Feuerwehr war sehr aktiv (Grossbrände, Überschwemmungen, Sicherheitswache) in Broos wie auch in der Umgebung. Ihre Geschichte dauert seit 91 Jahren bis in der Zeit als hier ein Detachement der Militärfeuerwehr zugeteilt wurde.